

Asia: VN/9791/2020

Rikosprosessin tehostaminen

1. Lapsiin kohdistuvien rikosten käsittelyn nopeuttaminen

a) Esitutinnan toimittamista sekä syyteharkintaa ja syytteen nostamista kiireellisesti koskevat ehdotukset sekä pääkäsittelyn pitämistä määräajassa koskeva ehdotus asianomistajan ollessa alle 18-vuotias (ETL 3:11, ROL 1:8a ja ROL 5:13)

Ehdotettu säännös lisäisi huomattavasti kiireellisesti käsiteltäviä asioita syyttäjillä. Kyse ei siten ole niinkään tehostamis- kuin priorisointisäännös. Säännös vastaisi esitutinnan, syyteharkinnan ja tuomioistuinkäsittelyn osalta pitkälti vangitun epäillyn asian käsittelyä. Se ohittaisi kaiken. Myös tilanteessa, jossa kyse olisi pienestä kunnianloukkasasiasta, joka tehty esim. SOME-maailmassa ja asianomistaja on 17-vuotias.

Jotta ehdotus toimisi tulee syyttäjien henkilöstöresursseja lisätä huomattavasti, jottei muiden asioiden käsittely viivästy entistä enemmän.

Yleistä:

Suomen Syyttäjäyhdistys pitää uudistusten tavoitteita ja ajatuksia sinänsä hyvinä, mutta mahdottomina toteuttaa vallitsevassa resurssitilanteessa. Rikosasioden käsittelyä voidaan varmasti tehostaa ja niiden kokonaiskäsittelyaikoja lyhentää, mutta tässä onnistuakseen perusrahoituksen tulee olla kunnossa.

Käytännön ongelmia esityksen toteutuessa:

Työryhmän mietinnössään ilmoittama kanta siihen, ettei uudistuksella olisi resurssivaikutuksia on täysin virheellinen.

Koko Suomessa kirjattiin Syyttäjälaitoksen vuoden 2021 tilastojen mukaan alle 18 - vuotiaita asianomistajia yhteensä 5492 rikokseen, jotka tulisivat mietinnön mukaisesti kiireellisyysvaatimuksen piiriin. Määrä on kasvanut huomattavasti mietinnössä käytetystä 5 100 rikosasian määrästä vuonna 2020, eikä laskua näiden rikosten osalta ole nähtävissä.

Lapsiin kohdistuvat rikokset ja niiden hoitaminen vaatii syyttäjältä korkean asiantuntemuksen tasoa. Tähän korkeaan asiantuntemuksen tasoon on Syyttäjälaitoksen sisäisen koulutuksen puitteissa pyritty pääsemään ja tässä on mielestämme myös onnistuttu. Lapsiin kohdistuvien rikosten hoitaminen vaatii syyttäjältä erityistä kiinnostusta kyseisiin juttukantaan ja psyykkisiä voimavaroja, jotta haavoittuvimmassa väestöluokassa olevien lasten asioita pystyy hoitamaan työkseen.

Uudistuksen tullessa voimaan, syyttäjät eivät aloita työntekoaan ”puhtaalta pöydältä”, vaan ratkaisemattomia asioita on jokaisen syyttäjän pöydällä alueesta riippuen 50-150 asiaan. Syyttäjä ratkaisee kyseessä olevan rikostyyppin asioita noin 100 vuodessa, koska ne ovat pääsääntöisesti laadultaan ja laajuudeltaan vaativia ja aikaa vieviä. Tämän lisäksi syyttäjä osallistuu jo tänä päivänä esitutkintayhteistyöhön niin hyvin kuin se on vallitsevassa resurssitilanteessa mahdollista. Esitutkintayhteistyön tärkeimmästä muodosta, eli lasten kuulustelujen seuraamisesta esitutkintavaiheessa on jouduttu työkiireen vuoksi luopuuaan jo vuosia sitten. Ihanteellista olisi, jos syyttäjä pääsisi osallistumaan asianomistajan kuulemiseen esitutkintavaiheessa, mutta se ei vallitsevassa resurssitilanteessa ole mahdollista.

Alaikäisten asioihin perehtynyt syyttäjä istuu noin 60-70 istuntopäivää vuodessa (työpäiviä on vuodessa laskennallisesti 228 viiden viikon kesälomalla), joista noin 40 on käräjäoikeuden istuntoja. Istuntopäiviä on 1-2 kappaletta viikossa, jonka lisäksi syyttäjä tekee syyteharkintaa, esitutkintayhteistyötä, kouluttautuu ja osa kouluttaa.

Varsinkin sekavampien ryöstörikosten ja pääsääntöisesti kaikkien yksinkertaisempienkin seksuaalirikosten käsittelyyn tarvitaan yksi kokonainen istuntopäivä, eli juttuja istutaan näiden rikostyyppien osalta keskimäärin yksi per istuntopäivä. Helpoimpia ja selkeimpiä lapsiin kohdistuvia pahoinpitelyrikoksia voidaan yhdelle istuntopäivälle käräjäoikeudessa mahduttaa kaksi kappaletta. Vaativampien ja näytöllisesti haastavien juttujen käsittelyyn menee useampia päiviä.

Jotta yhtenä vuonna tulevat jutut saataisiin kaikki käräjäoikeuden istuntoon, tarvittaisiin vain niitä hoitamaan noin 137 syyttäjää (5492/40). Luku on laskennallinen, mutta kuvastaa hyvin sitä lisäresurssin tarvetta, joka mietinnössä kaavailusta kiireellisyysperusteesta aiheutuu olosuhteissa, joissa syyttäjät saivat mietinnössä kaavailun muutoksen tullessa voimaan aloittaa työnsä puhtaalta pöydältä.

Kun juttuja on määrällisesti paljon, vie esitutkintayhtistyö, mietinnössä ehdotettu tutkintasuunnitelman seuraaminen, esitutkinnan linjaukset ja aktiivinen osallistuminen

esitutkintayhteistyöhön, lasten kuulusteluissa läsnäolo, kommunikointi eri tahojen kanssa ennen ja jälkeen syyteharkinnan sekä loppulausunnon tekeminen syyttäjältä niin paljon työaikaa, ettei tämä ehdi tehdä kovinkaan monen jutun syyteharkintaa vuoden noin 10 työssäolokuukauden aikana. Amerikkalaisista elokuvista ja sarjoista poiketen syyttäjällä on edellä mainitut, noin 100 juttua pöydällään odottamassa syyteharkintaa, eikä hänellä ole mahdollisuuksia muistinvaraisesti hoitaa esimerkiksi esitutkintayhteistyötä, vaan joutuu perehtymään asiaan uudelleen jokaisen poliisin tai muun tahon esittämän kysymyksen tullessa eteen. Myös syyteharkinta alle 15-vuotiaisen asianomistajien ja todistajien osalta vie huomattavasti enemmän aikaa, koska syyttäjä joutuu katsomaan lapsen kuulusteluvideon tai ainakin syyteharkinnan kohteena olevat videon kohdat.

Jos työryhmän esitys toteutuu:

- kiireellisyys tarkoittaisi sitä, että jutut olisi niiden suuren määrän vuoksi jaettava myös laajasti koko syyttäjistön käsiteltäväksi.
- näin menetetään auttamatta se erikoisosaamisen taso, jota juttujen hoitaminen vaatii ja tästä seuraa vääjäämättä juttujen hoidon laadun laskeminen, mikä ei voi olla kenenkään tavoite!
- esimerkiksi aikuisiin kohdistuvien seksuaali- ja lähisuhdeväkivaltarikosten tutkinta ja sittemmin syyteharkinta ”väistää” tässä resurssitilanteessa ja jäävät koko ajan alaikäisten lasten priorisoinnissa taka-alalle.
- myös muiden juttutyyppeiden, kuten esimerkiksi talous- ja huumerikosten käsittely hidastuu merkittävästi
- yksittäisen virkamiehen, eli syyttäjän, kohdalla sitä, että hän ei käytännössä kykene hoitamaan virkavelvollisuuksiaan. Jos syyttäjä ei halua syyllistyä edes hypoteettisesti virkavelvollisuuden rikkomiseen, on hänen jossain vaiheessa kieltäytyttävä ottamasta vastaan lisää juttuja, joka puolestaan johtaa toisenlaisiin ongelmiin.

Pääkäsittelyn pitämistä koskeva 30 päivän määräaika on epärealistinen ottaen huomioon se, että tällä hetkelläkin esim. vangittujen ja alle 18-vuotiaita vastaajia koskevien juttujen pääkäsittelypäivien löytäminen on haasteellista johtuen sekä syyttäjien että käräjätuomareiden kuormittuneesta työtilanteesta. Juttutyypeinä nämä ovat sellaisia, että avustaja on määrättävä kaikille asianosaisille. Avustajien työtilanne tulee myös ottaa huomioon päivä sovittaessa, mikä osaltaan vaikeuttaa yhteisen käsittelypäivän löytämistä.

Yhteenvetona toteamme, ettei työryhmän käsitys siitä, ettei uudistuksella olisi resurssivaikutuksia on käsityksemme mukaan täysin perusteeton. Syntyy käsitys siitä, ettei työryhmällä ole oikeaa tietoa syyttäjän työnkuvasta ja tämänhetkisestä työkuormasta.

Havaintoja säännösesityksistä:

ROL 1 luku 8a

- pykälän muotoilu on kyseenalainen. Pykälässä todetaan, että syyttäjän on kiireellisesti ratkaistava syytteen nostamisesta ja nostettava syyte ilman viivytystä. Tarkoitetaanko tällä, että jos syyttäjän syyteharkinta päättyy päätökseen olla nostamatta syyte, päätöstä ei koske kiireellisyysvaatimukset? Tällainen muotoilu on kansalaisten yhdenvertaisuusperiaatteen kannalta kyseenalainen.

Erityisosaamisen turvaaminen:

Erityisosaamisen turvaaminen esitutkinnassa on kannatettavaa. Esityksellä kuitenkin rapautetaan Syyttäjälaitoksessa tehty pitkäjänteinen työ erikoistumiseen ja tiedon jakamiseen.

Kiireellisyysperusteen säätäminen tarkoittaa käytännössä sitä, että jutut on jaettava myös sellaisille syyttäjille, joilla ei kaikilla ole kiinnostusta tai erityisosaamista hoitaa tämän tyyppisiä juttuja. Kyse ei ole vain syyteharkinnan tekemisestä, vaan koko jutun ”elinkaaresta” esitutkintayhteistyöstä jutun hoitamiseen mahdolliseen valitusvaiheeseen saakka. Työryhmän esityksessä nimenomaisesti painotetaan syyttäjän vastuuta juridisesta osaamisesta ja poliisin tukemisesta ja ohjaamisesta jo esitutkintavaiheessa siten, että asia saadaan käsiteltyä käräjäoikeuden pääkäsittelyssä sujuvasti ja tämä nimenomaisesti edellyttää erityisosaamista tässä juttukannassa.

OK 17 luku 24 § muuttaminen:

Esitys on erittäin kannatettava ja hyvä.

b) Edunvalvojan määräämistä esitutkinnassa koskeva ehdotus (ETL 4:8)

Esitys on kannatettava eikä Syyttäjähdistyksellä ole esitykseen huomauttamista.

2. Erityisosaamisen turvaaminen

a) Esitutinnan johdon keskittämistä alle 18-vuotiaita koskevassa esitutkinnassa koskeva ehdotus (ETL 4:7)

Esitys on kannatettava eikä Syyttäjähdistyksellä ole esitykseen huomauttamista.

b) Esitutkintatoimenpiteiden ja tutkinnan johdon keskittämistä erityisen suojelun tarpeessa olevia asianomistajia koskevassa esitutkinnassa koskeva ehdotus (ETL 4:7a)

Esitys on kannatettava eikä Syyttäjähdistyksellä ole esitykseen huomauttamista.

3. Tekniikan hyödyntäminen rikosprosessissa

a) Kuulustelutilaisuuden tallentamista ääni- ja kuvatallenteeseen koskeva ehdotus (ETL 9:3)

Ehdotus on kannatettava.

Tänä päivänä puheäänien ja videokuvan tallentaminen on jo hyvin yksinkertaista ja vähimmillään tallentaminen on mahdollista toteuttaa matkapuhelimella.

Tallenne tulisi säilyttää, kunnes asia on ratkaistu lainvoimaisesti. Jotta vältytään siltä, että tallenne joutuu ns. nettiin, tulisi kyse olla esitutinnan oheisaineistosta ei esitutkintapöytäkirjan liitteestä. Näin asianosainen voisi tarkistaa, että kuulustelu on oikein kirjattu ja osoittaa tarvittaessa oikeudenkäynnissä puutteet kirjauksessa.

Tulisi myös miettiä voisiko kyse olla ääni- tai kuvatallenteesta. Tai siitä, että kuva tallennetaan osan aikaa. Näin kyettäisiin toimimaan myös tilanteissa, joissa tekniikka ei vielä mahdollistaisi kuvan ottamista

b) Kuulustelutilaisuuden tallentamisesta todisteena käyttämistä varten koskevat ehdotukset (ETL 9:4 ja OK 17:24)

Ehdotus on kannatettava.

Rikosprosessin tehostamisen näkökulmasta tulisi vielä pohtia mahdollisuutta laajentaa esitutkinnassa tehtyjen tallenteiden käyttöä näyttönä oikeudenkäynnissä.

Tuomioistuimissa joudutaan peruuttamaan rikosjuttujen pääkäsittelyitä, kun kuultavaksi nimetty ei saavu käsittelyyn. Tämä aiheuttaa vuositasolla huomattavasti ylimääräistä työtä ja ajanhukkaa tuomioistuimille ja syyttäjille. Lisäksi ylimääräistä työtä aiheutuu poliisille, joka joutuu noutamaan asianomistajia ja todistajia pääkäsittelyyn kuultavaksi.

Mikäli kaikki rikosasian asianosaiset suostuvat ääni- ja/tai kuvatallenteen käyttämiseen pääkäsittelyssä, ei tällä menettelyllä loukata rikosasian vastaajan tai asianomistajan oikeuksia. Lopullinen päätös asiassa olisi aina tuomioistuimen tapauskohtaisen harkinnan varassa.

Esitutkinnassa tehtyä ääni- ja kuvatalennetta tulisi siten voida aina käyttää todisteena rikosasian oikeudenkäynnissä, mikäli asianosaiset siihen suostuvat ja tuomioistuin katsoo sen soveliaaksi.

4. Esitutkintayhteistyön kehittäminen

a) Tutkintasuunnitelmia koskeva ehdotus (ETL 3:3a)

Työryhmä ehdottaa uutta esitutkintalain 3 luvun 3 a§:n mukaista säännöstä tutkintasuunnitelman laatimisesta. Ehdotetun lainkohdan mukaan esitutkintaviranomaisen tulee laatia kirjallinen tutkintasuunnitelma niistä rikoksista, joista esitutkintaviranomaisen tulee 5 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan ilmoittaa syyttäjälle. Tutkintasuunnitelma voitaisiin jättää tekemättä, mikäli sitä on asian laatu ja laajuus huomioon ottaen asian selvittämisen ja syyteharkinnan kannalta pidettävä tarpeettomana.

Tutkintasuunnitelma ei sinänsä ole uusi työväline. Kuten mietinnössä on todettu (Työryhmän mietintö, sivu 119), on Valtakunnansyyttäjä ja Poliisihallitus antaneet ohjeistuksen tutkintasuunnitelmien laatimisesta. Tällä hetkellä tutkintasuunnitelmia laaditaan pääasiassa vain talousrikosasioissa (Koistinen, Hannu & Karjalainen, Eveliina. Käytäntöön pohjautuvia näkemyksiä esitutkintayhteistyön tilasta, kipukohdista ja alueellisista innovaatioista. Oikeusministeriön julkaisuja, selvityksiä ja ohjeita 2021:21. s. 32). Työryhmän mietinnössä ei ole juurikaan arvioitu syytä sille, miksi tutkintasuunnitelmien käyttö on ollut vähäistä ja onko tutkintasuunnitelmilla ollut tosiasiallisesti rikosprosessia tehostavaa vaikutusta.

Työryhmän mietinnössä on arvioitu tutkintasuunnitelmien osalta resurssitarpeeksi Syyttäjälaitoksen osalta 10 henkilötyövuotta (Työryhmän mietintö, sivu 105). Nykyisellä määrärahasolla ja henkilöstöresursseilla Syyttäjälaitos on jo nyt kriisiytynyt. Rikosasioiden vaativuus nousee nopealla tahdilla, mikä jo yksistään edellyttäisi syyttäjien määrän lisäämistä 500 syyttäjään. Kirjallisen tutkintasuunnitelman laatiminen sitoo huomattavasti sekä esitutkintaviranomaisen että syyttäjän resursseja.

Sinänsä esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyön kehittäminen on kannatettava tavoite rikosprosessin kehittämiseksi, mutta yhteistyön lisääminen ja rikosprosessin todellinen tehostaminen edellyttää, että sekä esitutkintaviranomaisen että syyttäjälaitoksen käytettävissä olevia resursseja lisätään merkittävästi.

b) Loppulausuntoa koskeva ehdotus (ETL 10:1)

Ehdotettu säännös esitutkintalain 10 luvun 1 §:ään loppulausuntopyynnön yksilöimisestä on sinänsä kannatettava.

Viitaten edellä lausuttuun, esitutkintaviranomaisten ja syyttäjien yhteistyön lisääminen edellyttää riittäviä panostuksia käytettävissä oleviin resursseihin. Jotta syyttäjät kykenevät siirtämään työnsä painopisteen esitutkintaan tulee nyt se suuri määrä syyteharkinnassa ja oikeudenkäynneissä vireillä olevia asioita saada ensin käsiteltyä. Tämä ei onnistu ilman huomattavia lisäresursseja.

Jotta loppulausunto menettelyllä oikeasti tehostettaisiin rikosprosessia tuli myös olla velvollisuus vastata loppulausuntopyyntöön. Varsinkin tilanteissa, joissa asianosaisella on avustaja.

c) Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyövelvollisuutta koskeva ehdotus (ETL 5:3)

Työryhmän esittämän säännöksen tarkoituksena on lisätä esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän välistä vuoropuhelua esitutkinnan aikana ja edistää syyttäjän aktiivista osallistumista erityisesti tutkintasuunnitelman laatimiseen ja loppulausuntomenettelyyn sekä yleisellä tasolla esitutkinnan toimittamiseen liittyviin kysymyksiin (Työryhmän mietintö, sivu 98).

Suomen Syyttäjähdistys ry toteaa, että työryhmän esittämät esitutkintayhteistyön tehostamista koskevat säännökset merkitsevät käytännössä erittäin huomattavaa syyttäjien työmäärän lisäämistä jo ennestään kriisiytyneessä tilanteessa. Mietinnön perusteella jää epäselväksi, missä määrin ehdotetuilla muutoksilla saavutettaisiin tosiasiasa työmäärän säästöä prosessin myöhemmissä vaiheissa.

Jotta syyttäjä kykenee hyvin ottamaan kantaa loppulausuntopyynnössä esitettäviin kysymyksiin ja vastausten perusteella tehtäviin toimenpiteisiin, tulee syyttäjän tuntea esitutkinta-aineisto hyvin. Tämä tarkoittaa sitä, että syyttäjien työn painopiste on siirrettävä entistä enemmän esitutkintaan. Kuitenkin tällä hetkellä syyttäjälaitoksessa on avoinna yli 18 000 asiaa ja vanhojen juttujen määrä on viime vuosina noussut voimakkaasti. Ennen painopisteen siirtämistä esitutkintaan on tämä suuri rästytyneiden asioiden määrä kyettävä käsittelemään syyteharkinnassa ja oikeudenkäynneissä. Ilman huomattavia lisäresursseja se ei onnistu.

Tulee myös muistaa, että onnistunut esitutkintayhteistyö vaatii sen, että esitutkintaviranomaisella on riittävästi tutkinnanjohtajia. Muutoin on suuri vaara, että syyttäjien ratkaistavaksi siirtyy asioita, jotka todellisuudessa ovat esitutkintaviranomaisen sisäisesti ratkaistavia asioita.

Selkeänä tulee pitää sitä, että esitutkintayhteistyössä syyttäjä on paras ammattilainen arvioimaan mitä rikoksia tehty ilmoitus täyttää ja esitutkintaviranomainen miten asia selvitetään.

5. Sovittelumahdollisuudesta ilmoittamista koskevat ehdotukset (ETL 4:16 ja 4:18)

.

Syyttäjähdistyksellä ei ole esitykseen huomautettavaa. Soveltuvat asiat tulee lähettää sovitteluun mahdollisimman aikaisessa vaiheessa rikosprosessia, jotta saadaan paras mahdollinen hyöty.

6. Ns. putkakuolemia ja poliisin voimankäyttötilanteita koskevat ehdotukset (ETL 2:4 ja 5:1)

.

Putkakuolemat. Esitys on lähtökohtaisesti kannatettava ja lisää tutkinnan luotettavuutta. Mutta muutoksen tulisi kohdistua ainoastaan poliisin henkilöstöön eli lisäyksen tulisi olla esimerkiksi vain poliisilaitosten vartijat.

Ehdotus toisi mukaan myös sairaanhoitohenkilökunnan eikä tällaiselle muutokselle ole tarvetta.

Poliisin voimankäyttötilanteet. Ehdotus on kannatettava ja näin kirjattaisiin lakiin vakiintunut käytäntö.

7. Tarve ja edellytykset syyttäjän vaitiolo-oikeudesta säätämiseksi (mietinnön liite 2)

.

Samanlainen vaitiolo-oikeus syyttäjälle kuin esitutkintaviranomaiselle olisi ensiarvoisen tärkeää. Muutos tulisi saada voimaan pikaisesti.

OTT Tapanilan mietinnössä on vakuuttavasti tuotu esiin perusteet muutokselle.

Kun vaitiolo-oikeus puuttuu aiheuttaa se tällä hetkellä sen, ettei asian syyttäjä saa tietoonsa kaikkea sitä asiaa millä olisi merkitystä syyteharkinnassa. Taustojen tunteminen kokonaisuudessa olisi hyvin tärkeää. Muutos ei vaikuttaisi mitenkään huonontavasti epäillyn tai asianomistajan oikeuksiin. Pikemmin päinvastoin. Tässä esityksessä on tuotu esiin perusteluja miksi esitutkintayhteistyön tulisi lisääntyä ja tehostua. Se jo osaltaan vaatii, että kaikki tieto on myös syyttäjän käytössä.

Se ei myöskään vaikuttaisi epäillyn tiedonsaantioikeuksiin.

8. Muut mietinnössä käsitellyt asiat

a) Velvollisuus esitutkinnan toimittamiseen ja selvittämisvelvollisuuden laajuus

Syyttäjähdistyksellä ei ole huomauttamista mietinnössä esitettyyn.

b) Syyteneuvottelun kehittäminen

Syyteneuvottelumenettely ei nyky muodossa toimi. Säännöksiä tulisi kehittää ja asiaa selvittää mitä esteitä asiassa on. Neuvoteltavien asioiden määrää tulee lisätä. Esimerkiksi mahdollisuus neuvotella huumausainerikoksista, oikeushenkilön rangaistusvastuusta, rikosshyötyvaatimuksesta, liiketoimintakiellosta. Samoin asianomistajan ehdoton suostumus asioissa, joissa on kymmeniä asianomistajia esim. nettipetoksissa hankaloittaa käytettävyyttä. Samoin se, että ulkomailla olevan vastaajan on henkilökohtaisesti tultava paikalle hankaloittaa toimivuutta. Näitä esteitä tulee pohtia avoimin mielin, jos halutaan, että syyteneuvottelua käytetään.

c) Perusteluvollisuus syyttäjän ja esitutkintaviranomaisen sekä tuomioistuimen ratkaisuisa

Syyttäjähdistyksellä ei ole lausuttavaa asiassa.

d) Rikosasioiden valmistelu käräjäoikeudessa

Valmistelua koskevat lain säännökset on juuri säädetty. Ne pitäisi saada voimaan mahdollisimman pian. Valmistelussa tulee keskittyä riidattomien ja riitaisten seikkojen selvittämiseen ja se tulee aloittaa mahdollisimman pian asian tultua vireille oikeudessa. Kyse on hieman samanlaisesta painopisteen siirtämisestä työssä kuin syyttäjien osallistumisessa esitutkintaan. SE vaatii tuomioistuimissa vireillä olevien ruuhkien purkamista ensin ja lisäresursseja koko ketjulle.

e) Preklusio rikosasioissa

Syyttäjähdistys katsoo, että preklusio rikosasioissa tulee selvittää kunnolla. Nyt mietinnössä ei todellisuudessa ole mitenkään otettu asiaan kantaa.

Preklusio ei estä kenenkään oikeuksia. SSY teki ehdotuksen työryhmälle asiasta. Liitämme sen tähän oheen uudelleen.

Asia tulee käsitellä kunnolla.

Suomen Syyttäjähdistys ry (SSY) pyytää oikeusministeriötä ripeästi edistämään rikosprosessin ja oikeudenkäynnin joutuisuutta kehittämällä rikosprosessia koskevaa lainsäädäntöä, jotta myös rikosoikeudenkäynneissä osapuolten on tuotava esiin tiedossaan oleva todistelu tai tieto aineistosta jo esitutkinnan loppulausuntovaiheessa tai viimeistään käräjäoikeudessa rikosasian valmisteluvaiheessa/-istunnossa. Tämän jälkeen tulisi uutta todisteluaineistoa, joka on ollut

osapuolella jo tiedossaan, sallia vastaanotettavaksi ja huomioitavaksi tuomiossa vain erityisestä syystä. Tällä pystyttäisiin estämään mahdollisuutta todistelun tarkoitukselliseen ”panttaamiseen” ja sen ilmoittamiseen ja esittämiseen jopa vasta hovioikeusvaiheessa.

Tällainen todistelu nk. panttaaminen hidastaa huomattavasti rikosoikeudenkäyntejä ja pahimmissa tapauksissa aiheuttaa jo sovittujen pääkäsittelyjen peruuntumisia. Joka tapauksessa prosessisuunnitelmat ja aikataulutus eivät onnistu suunnitellusti, vaan joudutaan etsimään istunnoille lisäpäiviä tai pidentämään istuntopäivien kestoja yms. Tämä aiheuttaa kaikille osapuolille lisää kuluja, varsinkin muille osapuolille, kun asioihin on perehdyttävä hyvin nopealla aikataululla ja hankittava vastaselvitystä. Toiminta huonontaa oikeusvarmuutta, lisää muutoksenhakua ja pahimmillaan uskoa koko oikeusjärjestelmään. Se on lisäksi vastoin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin equality of arms-periaatetta, joka oikeudenkäynnissä koskee jokaista osapuolta. Osaltaan se on ollut myös vaikuttamassa Suomea koskeviin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen langettaviin ratkaisuihin, jotka koskevat rikosoikeudenkäynnin kestoja. Tässä on lueteltu vain osa niistä negatiivisista vaikutuksista, joka asialla on.

Tähän ei nykyainsäädännöllä ole kunnollista mahdollisuutta puuttua. Prosessinjohtolla ei siihen ole todellisuudessa keinoja ja joissakin tilanteissa tätä käytetään tietoisesti hyväksi.

Tällaista ei ole pidettävä hyväksyttävänä ja toivottavana asiantilana. Siihen tulisi puuttua ripeästi ja tiukasti. On olemassa mahdollisuus puuttua asiaan muuttamalla rikosprosessia koskevilla säännöksillä.

Rikosoikeudenkäyntien joutuisuutta, kohtuuttomaksi pidentyneitä käsittelyaikoja erittäin laajoissa rikosasioissa, joissa tällaista menettelyä usein esiintyy, ja toimintatavan aiheuttamia kohonneita oikeudenkäyntikuluja on nostettu esille säännöllisesti.

Kyse olisi preklusiouhasta. Estettä tällaiseen sääntelyyn ei olisi. Preklusio on jo olemassa siviiliprosessissa. Lisäksi se on vastikään otettu käyttöön myös hallintoasioissa (Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 46 §), joissa myös rikosprosessin tavoin korostetaan julkista intressiä, joten estettä siihen ei olisi rikosprosessissakaan.

Oikeusministeriössä on rikosprosessin joutuisuutta koskevia ongelmia selvitetty mm. selvityshenkilö professori Matti Tolvasen antamassa raportissa, joka koskee rikosketjun LEAN-hanketta. Tolvanen nostaa selvityksessä esille joutuisuutta koskevia ongelmia laajasti. Hän puuttuu myös todistelun panttaamiseen ja tuo esille asiaa mm. sivuilla 38-39, 46 ja 54. Hän esittää ongelmaan ratkaisuksi preklusiouhkaa, jollei todistetta esitetä määräajassa. Se käsityksemme mukaan koskisi kaikkia asianosaisella tiedossa olevia todisteita, ei vain etukäteen määrättyjä.

Tulee muistaa, että esitutkintalain 4 luku 15 § 1 antaa jo nyt asianosaiselle määrätyin edellytyksin mahdollisuuden tutustua esitutkinta-aineistoon eli myös siihen aineistoon, joka on olemassa, mutta jota ei ole liitetty osaksi esitutkintapöytäkirjaa. Näin ollen mahdollisuus myös toisen osapuolen tuomaan tai pelkästään viranomaisen hankkimaan aineistoon tutustumiseen on jo esitutkintavaiheessa. Velvollisuus esittää aineisto ajoissa tulisi koskea myös tätä aineistoa. Toisaalta erityinen syy lisätä aineistoa määräajan jälkeen voisi olla silloin, jos se olisi toisen osapuolen määräajassa esittämään todisteluun liittyvää vastatodistelua.

SSY on tuonut esiin tätä ongelmaa jo aiemmin ja myös lausunnossaan professori Tolvaselle. Lisäksi jäsenistöltä on tullut entistä enemmän tietoa ongelmista, joissa asiassa on.

Pyydämme, että Oikeusministeriö käsitellessään työryhmissä Tolvasen selvitystyötä ottaisi asian käsittelyyn ja puuttuisi ongelmaan. Sillä on suuri vaikutus myös laajoja juttuja ajavien syyttäjien jaksamiseen.

f) Adheesioperiaate

Syyttäjähdistys katsoo, että periaate on oikea. Mutta käsiteltävät asiat eivät saa lisätä syyttäjän velvollisuutta hankkia lisää selvitystä asiassa taikka kuulla todistajia pelkästään yksityisoikeudellisen vaatimuksen vuoksi.

g) Uhridirektiivin täytäntöönpano toisessa jäsenvaltiossa asuvien uhrien oikeuksien osalta

Syyttäjähdistys katsoo, että asianomistaja tulee olla mahdollista kuulla jo heti ilmoituksen tekemisen yhteydessä ennen kuin päätös esitutkinnan aloittamisesta on tehty. Varsinkin ulkomailla asuvan asianomistajan kohdalla se nopeuttaisi usein huomattavasti asian etenemistä.

9. Ehdotusten vaikutukset, mukaan lukien arvio mahdollisesta tuottavuuden lisääntymisestä sekä vaikutukset ICT-järjestelmiin

Ehdotukset tulevat lisäämään syyttäjien työmäärää huomattavasti. Kokonaisuudessa usea ehdotuksista jouduttaa rikosprosessia mikä tavoiteltavaa ja varmasti on kokonaistaloudellisesti hyödyllistä.

Nyt pitäisi kerrankin huomata se, että riittävillä resursseilla saadaan enemmän hyötyä kuin mitä se resurssien lisäys syyttäjälaitokseen maksaa.

Jotta syyttäjien työn painopiste voidaan siirtää esitutkintaan taikka rikosasioissa valmistella tehokkaammin oikeudenkäyntejä on ensin saatava tehtyä voimakkaasti rästytyneet asiat. Se vaatii

sitä, että syyttäjien määrä tulee pikaisesti nostaa vähintään viiteen sataan ja lähitulevaisuudessa 600. Vasta tällöin oltaisiin yleiseurooppalaisella tasolla eli 11 syyttäjää/ 100 000 asukasta.

Muutoin näillä useilla uudistuksilla vain kriisiytetään lisää rikosprosessiketjun tilannetta, jollei lisäresurssien tarvetta tunnusteta.

Jo tutkintasuunnitelmien määrän lisääminen vaatii lisää 10 syyttäjää. Jos kaikki alle 18-vuotiaiden rikosasiat tulee tutkia, tehdä syyteharkinta ja oikeudenkäynti pikaisesti on kyse kymmenien syyttäjien lisätarpeesta taikka muutoin ne muut asiat jäävät hoitamatta. Jos loppulausuntoihin tulee kyetä tutustua hyvin on ne nyt rästissä olevat asiat oltava tehty eli päästään liikkeelle puhtaalta pöydältä. Nyt ei ole mietinnössä edes arvioitu paljonko lisäresursseja tämä vaatisi.

Sen olemassa olevan rästin purkaminen vaatii huomattavan määrän syyttäjiä. Sen 6000 vanhan jutun tekeminen vaatii jo todennäköisesti lähes sadan syyttäjän lisäyksen. Kyse on hankalista ja vaativista asioista. Ns. moniosaaja hoitaa vuodessa noin 200 asiaa. Erikoissyyttäjä ehkä 20. Näistä vanhoista asioista suurin osa on niitä hankalia ja vaativia.

10. Muuta

.

-

Haavisto Jukka
Suomen syyttäjäyhdistys ry